КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Олесь Бердник – український письменник-фантаст, Людина-Всесвіт

Методичний кейс

до 100-річчя від дня народження

Зоя Жеребкіна, завідувач бібліотеки

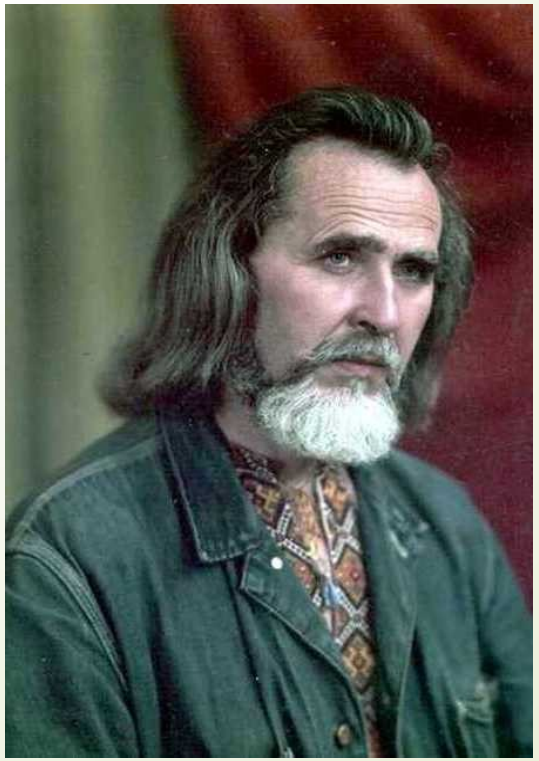

https://surli.cc/klfkfc

Олесь (Олександр) Павлович Бердник *(27 листопада 1926,* офіційно 25 грудня 1927 – *18 березня 2003),* український письменник-фантаст, футуролог, філософ, богослов і відомий громадський діяч.

СЛОВО ПРО ОЛЕСЯ БЕРДНИКА

Гарні люди вмирають завжди передчасно... чомусь.
От поганим, здається, й тисячоліття замало.
І кричу я в розпуці: – О мамо Природо, пильнуйсь:
Чи не вкралась похибка у корінь твого праначала?!

Та стоїть вона мудро на древньому прузі Дніпра
І великою правдою чорну журу мою палить:
Все в природі доцільно – погане насправді вмира,
А хороша людина лише переходить у пам’ять.

Борис Олійник, український поет

- **Олесь Бердник став справжнім мрійником і великим мислителем української літератури XX століття.**
- Доля випробувала його на міцність найжорстокішими подіями минулого століття.
- Усі найбільші трагедії епохи стали частиною особистого життя письменника: він пережив Голодомор і Другу світову війну, зазнав переслідувань, забуття та двічі був засуджений до радянських таборів.
- Але жодні репресії не змогли зламати його дух.
- Незважаючи на темряву навколо, письменник створив понад 30 світлих, глибоких романів, повістей, оповідань.
- Його твори – це здебільшого наукова фантастика та унікальний жанр, який літературні критики називають ***«духовним фентезі».***
- **Його культові історії («Зоряний корсар», «Чаша Амріти», «Вогнесміх», «Шляхи титанів», «Діти Безмежжя») випередили свій час і були перекладені багатьма мовами світу.**

Цікаві факти

- ***Подвійне прізвище родини:*** і мати, і батько письменника мали прізвище Бердник, походили із села Кийлів (Київська область), були далекими родичами.
- ***Плутанина в документі про народження:*** батько прийшов у сільраду реєструвати сина через місяць після його народження, а секретар сільради припустився двох помилок — записав поточну дату як дату народження, а також написав рік, котрий лише мав наступити (*народився 27.11.1926, зареєстровано 25.12.1927*).
- ***Голодомор****:* Малого Олеся та його сестру від голоду врятував батько Павло Трохимович, якому вдалося знайти роботу коваля в сусідньому селі. Сільський голова, ризикуючи опинитися в таборах, видав новому ковалеві продукти авансом.
- Олесь Бердник чи не першим згадав про Голодомор у художній літературі незалежної України.

  Він оприлюднив власні спогади на початку 1990-х в автобіографічному романі «Пітьма вогнища не розпалює…».

  2020 року спогади Олеся Бердника разом зі спогадами інших свідків Великого Голоду ввійшли до книги «Пам’ять роду», виданої Українським інститутом національної пам’яті.

Цікаві факти

- ***Зоряна спадщина:*** захоплення космосом і зорями передалося йому від діда-моряка. Також в Олеся були дореволюційні книжки «Популярна астрономія» (1880) та «Кінець світу» (1895) французького астронома Каміля Флам маріона.

  Незабутнє враження на нього справив фільм «Космічний рейс» (1935), пригодницькі романи Жуля Верна, твори Володимира Владка «Ідуть роботарі», «Аргонавти Всесвіту», які сприяли його інтересу до створення фантастики.

- ***Вегетаріанство:*** Олесь Бердник був вегетаріанцем, жив на селі у власноруч збудованому будинку.

- ***Заповіт і калина:*** виконуючи заповіт письменника, його поховали на подвір'ї будинку в селі Гребені на Київщині – під розлогим кущем калини, який він сам посадив ще в 1970 році.

- Називав себе християнином, хоча у творах є ідеї про націю як окремий організм, що має власну душу.

Цікаві факти

- ***Навчання:*** екстерном закінчив 7 класів (1947), вступив до театральної студії при театрі імені Івана Франка (Київ).
- ***Громадянська позиція*****:** на відкритих партійних зборах театру імені І. Франка виступив із промовою, у якій гостро засудив колег за їхні доноси та обмовляння інших акторів.

  Також критикував керівництво театру, яке за вказівкою згори редагувало п’єси, підганяючи під партійні ідеали.

- ***Політв’язень радянських таборів:*** арешт за звинуваченням у «зраді батьківщини», позбавлення волі до 10 років (1950).

  Помилуваний завдяки «покаянню» (1955).

  Арешт за звинуваченням у проведенні «антирадянської агітації й пропаганди» (1979), позбавлення волі до 6 років.

  Друге «покаяння» (1984).

Цікаві факти

- ***Дисидентство:*** 1976 року разом із письменником Миколою Руденком, правозахисницею Оксаною Мешко створив Українську Гельсінську групу.
  Звернення «До письменників України та світу».
  Підписання Меморандуму № 1 «Вплив Європейської Наради на розвиток правосвідомості в Україні», де було обґрунтовано появу правозахисного руху, наведено список українських в'язнів сумління.
  Есе «Свята Україна» про необхідність створення Української Духовної Республіки. Рукопис передали в Канаду та США.
- ***Засновник «Української Духовної Республіки»*:** 1989 року створено міжнародну спільноту українців, яка мала об'єднувати людей понад будь-якими політичними чи партійними межами.
  Перший Всесвітній Собор Духовної України зібрав тисячі людей у Коломиї (1990).

Цікаві факти

- ***Космізм:*** основа творчості Бердника — сприйняття людини, але не як природної істоти, а космічної.

  Він звертається до концепції всепланетної ноосфери, у якій матрицюються інтелектуальні та чуттєві надбання віків.

  На цьому смисловому фоні розгортаються події багатьох творів письменника.

  У них відбувається пошук сенсу життя, яке є не кінечним, а включеним у Нескінченність Всесвіту.

  У Всесвіті, за Бердником, відсутній кінець будь-чому, тому не може бути й кінця людині.

  Розум (*дух* у термінології Бердника) сформований не тілесним началом, а космічним.

  Структура Всесвіту як цілого і суть людського єства — тотожні.

  Безмір **(Нескінченність) і розум** — єдині у своїй основі.

  Людина — не просте віддзеркалення природних процесів, а живе утворення Всесвіту, якій слід активізуватися через власне волевиявлення.

Літературний дебют

Чотирнадцятирічний Олесь надіслав на конкурс до газети «На зміну» вірша, де його й надрукували (1941).

До смерті Франка

Холодна могила приймала
Велику людину – творця.
А люди мовчазні стояли,
Та полум'ям очі палали,
І гнів клекотів у серцях.
То гнів на тиранів проклятих,
Що вбили поета-бійця,
В піснях він їх кликав узяти
І волю, і владу в багатих, –
Їх пісня єднала оця...

Методичний кейс. Бібліографія

- **Романи Олеся Бердника:** Шляхи титанів (1958), Стріла часу (1960), Хто ти? (1961), Діти безмежжя (1963), Подвиг Вайвасвати (1965), Чаша Амріти (1968), Зоряний корсар (1971), Лабіринт Мінотавра (1972), Вогнесміх (1987), Пітьма вогнища не розпалює… (1993), Камертон Дажбога (1996).
- **Повісті:** Поза часом і простором (1957), Законсервована планета (1957), Людина без серця (у співавторстві з Ю. Бедзиком, 1957), За чарівною квіткою (1958), Привид іде по Землі (1959), Сини Світовида (1960), Серце Всесвіту (1961), Катастрофа (1962), Подорож в антисвіт (1962), Марсіанські зайці (1962), Радістю перейдемо безодні (1964), Вогняний вершник (1967), Мати (1967), Розбиваю громи (1967), Дике поле (1968), Покривало Ізіди (1968), Хто зважиться — вогняним наречеться (1969), Золоті ворота (1975), На вогні святому спалимо розлуку (1990).
- **Оповідання:** Поєдинок на астероїді (1957), Психологічний двійник (1957), 10 хвилин у майбутньому (1959), Марсіанські «зайці» (1960), Зустрічі над прірвою (1963), Подвиг у просторі (1964), Кохана з майбутнього (1965), Остання битва (1965), Потоплені роки (1965), Хор елементів (1965), Дві безодні (1967), Космічна казка (1970), Сузір’я Зелених Риб (1975).

Методичний кейс

Головна ідея науково-фантастичного роману **«Шляхи титанів»:**

Земля є колискою людства, але настав час виходити за її межі, долати простір і час, шукати контакти з іншими світами та розкривати безмежний потенціал розуму.

В основу твору покладено знаменитий епіграф К. Ціолковського: *«Земля — колиска людства. Але не можна завжди жити в колисці…»*.

Повний текст твору доступний в електронній бібліотеці на сайті УкрЛіб.

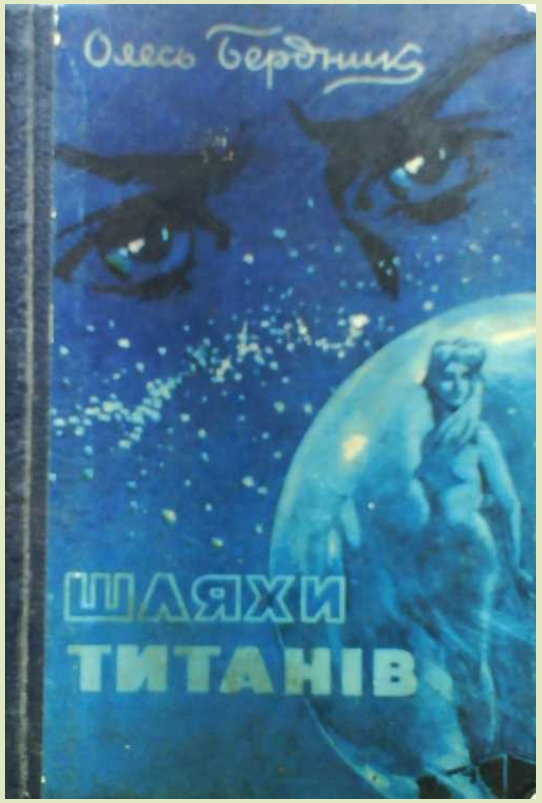

Методичний кейс

Події пригодницької науково-фантастичної повісті українських письменників Олеся Бердника та Юрія Бедзика **«Людина без серця»** розгортаються в одній із західноєвропейських країн, яка дуже схожа на Німеччину.

Звичайному інженеру Петеру Стару, пораненому разом із дружиною Евеліною в ДТП, вживлюють механічне серце з атомною батареєю, яку винайшов його друг, хірург Йоганн Берн.

Лікар Франц Гельд проте сумнівається – чи не матиме робота штучного серця непередбачених наслідків.

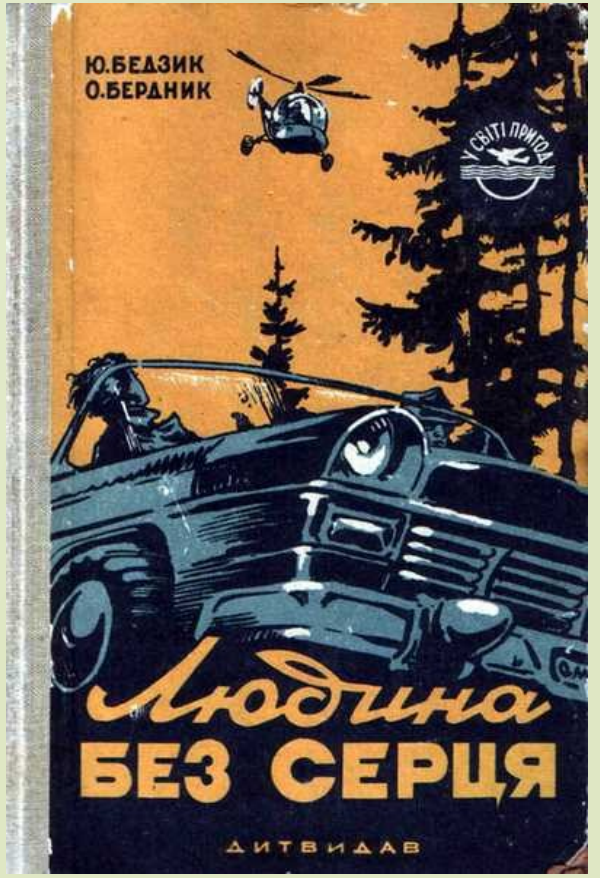

Методичний кейс

Сюжет науково-фантастичного роману **«Стріла часу»:**

У лісі приземляється дивовижний космічний корабель з представником високорозвиненої іншопланетної цивілізації з планети Осіайна (істоти «народженого небом», вік якої сягає понад 100 тисяч років).

Василько (Василь Горовий – сирота, чиє дитинство минуло в бідності та мріях про зірки) разом із товаришем Іваном Діхою вирушають у космос.

Повний текст твору доступний в електронній бібліотеці на сайті УкрЛіб.



Методичний кейс

Події філософсько-фантастичного роману-феєрії **«Хто ти?»** починаються з розповіді чоловіка, який заблукав узимку в полі під час буревію.

У пошуках оселі він натрапляє посеред поля на обеліск. На обеліску викарбовано ім'я «Микола Горенко. Солдат-композитор».

Незабаром чоловік дістається сільського клубу, де знайомиться з хлопцем, який пропонує йому ночівлю та розповідає історію про молодого композитора .

Текст твору можна прочитати або завантажити на платформі УкрЛіб.



Методичний кейс

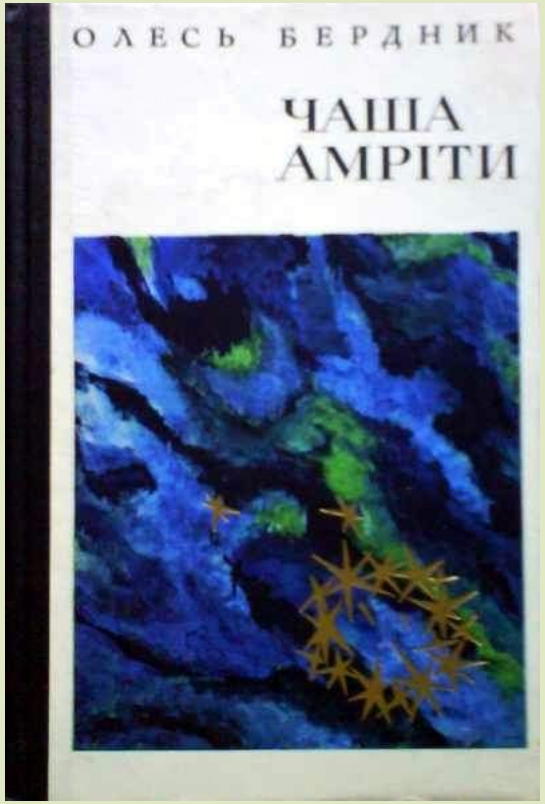

Дія роману **«Чаша Амріти»** починається в 1942 році, під час Другої світової війни.

У нацистському таборі смерті зустрічаються та товаришують українець Михайло Сагайдак, індус Свамі Рішідева, американець Гаррі Соун.

Друзі вражені Свамі, який займається йогою, може на відстані ділитися думками зі своїм учителем і прагне поєднати східні духовні практики із західними технічними досягненнями.

Згодом друзі влаштовують втечу полонених, під час якої потрапляють у пастку.

Завдяки Свамі вони рятуються, складають клятву служіння людству.

Методичний кейс

Науково-фантастичний та філософський роман відомий також під назвою **«Кільця змія».**

За оцінками багатьох літературних критиків, цей роман вважається вершиною творчості письменника О. Бердника.

Розпочинається він із опису життя молодого українського вченого Сергія Гориниці, який працює над проблемою часу, а саме над вивченням його потоку, та можливістю змінити звичний для людства односторонній плин часу.

Під час роздумів над цими проблемами вченому вперше з'явився образ козака-характерника Вогневика, який володіє незвичним предметом — так званою Чорною Грамотою, із якою він може говорити, за допомогою якої здатен передбачати майбутні події.

Учений припускає, що мова йде про якийсь пристрій, який виготовили представники високорозвиненої іншопланетної цивілізації, що за його допомогою можна змінювати потік часу.



Методичний кейс

У центрі науково-фантастичного роману **«Вогнесміх»** з елементами фентезі історія Григорія Гуківа, який навчався на факультеті журналістики Київського університету, проте на останньому курсі вирішує покинути навчання та перейти на заочне навчання в політехнічний інститут й одночасно працювати водієм таксі.

Під час відпустки влітку вирішує самостійно пройти через Кавказькі гори, де випадково зустрічається з дивним чоловіком, який навчився засвоювати енергію безпосередньо від Сонця, не потребуючи ні рослинної, ні тваринної їжі.

Хлопець спочатку не повірив йому. Тоді той вирішив розповісти історію свого життя.



Методичний кейс

Сюжет науково-фантастичної повісті-утопії **«Серце Всесвіту»:**

На Землю повертається космічна ракета «Сатурн-1», яка приносить дивний предмет – півшар, що виявляється сигналом лиха від інопланетних істот із району Альфа Центавра.

Герої повісті (Андрій Савенко, Іван Вогник і Олександра Місяць) вирушають у космос на допомогу незнайомцям, не знаючи, чи будуть ті дружніми, та згодом рятують інопланетний екіпаж.



Методичний кейс

Фантастичне оповідання **«Дивні Грицеві пригоди»** написано для молодшого шкільного віку.

У центрі історії – хлопчик Гриць разом із батьками вирушає в космічну подорож: у серпні пасажирська ракета стартує на Місяць.

Гриць легко переносить перевантаження під час розгону апарата та переживає захопливі космічні пригоди, пізнає дивовижний світ майбутнього й міжзоряних мандрів.



Методичний кейс

Роман **«Лабіринт Мінотавра»** присвячено життю александрійської вченої Гіпатії, яка після неволі в Пальмірі та навчання в Індії й Афінах присвячує себе поширенню вільної науки в Музеумі та гине від рук релігійних фанатиків за відмову підкорити знання церковній владі патріарха Кирила.

Її прагненню змінювати реальний світ через просвітництво протиставляється шлях коханого Ісідора, який вибирає гностицизм і чернече життя в пустелі заради пошуку духовного порятунку.



Методичний кейс

«Пітьма вогнища не розпалює» – один із останніх творів автора, що мав би узагальнити життєвий досвід письменника.

Через цей автобіографічний роман Олесь Бердник показує життя своє та своєї родини, починаючи від становлення комуністичного ладу, через Голодомор і не менш страшні довоєнні часи до середини Другої світової війни.

Оповідь про нелегке життя переплітається з історіями, які народжувались у снах, писалися на аркушах зошитів.

Вони допомагали проживати й усвідомлювати те, що відбувалося навкруги, та йти далі, у майбутнє.



Методичний кейс.
Аудіокниги Олеся Бердника

- Зоряний корсар: https://lnk.ua/dXkY758iv
- **Хто наважиться – вогняним наречеться: https://lnk.ua/jlm46XwBv**
- **«Чаша Амріти»:** https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/.
- **«Зоряний корсар»:** https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/
- **«Камертон Дажбога»:** https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/
- **«Пітьма вогнища не розпалює»:** https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/
- **«Страшний суд»:** *(Доступно для прослуховування на YouTube-каналі)* https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/.

Олесь Бердник – мрійник, який дивився крізь темряву до зірок

- У творах українського письменника-фантаста діють як космічні мандрівники, титани й філософи, так і юні шукачі правди.
- Це сміливі, волелюбні люди.
- Їх об’єднує бажання перетворити світ, повний суперечностей, на світ для людей.

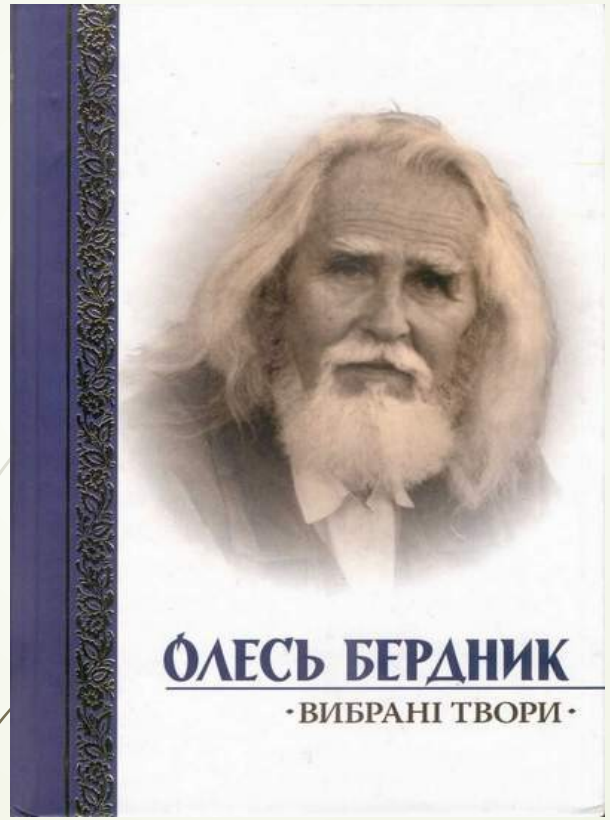

Мрію про незвичайну празоряну дію...
Де, і для кого, і з ким?
Вітер повіє, мрію розвіє,
ніби легесенький дим...
Все-таки маю, маю надію...
Ой та надія, мрія пташина,
В небо навіки, навіки полине...

Олесь Бердник

Використані джерела:

- Бердник Олесь Павлович. URL: https://surl.li/vltnow
- Джей Джі Олесь Бердник: біографія скорочено та цікаві факти. URL: https://dovidka.biz.ua/oles-berdnyk-biohrafiya-skorocheno-ta-tsikavi-fakty
- Кіхно О. Творчість Олеся Бердника в європейському культурному контексті / О. Кіхно. URL: https://www.berdnyk.com.ua/materialy3.html
- Олесь Бердник: офіційний сайт. URL: https://www.berdnyk.com.ua/
- Олесь Бердник — мрійник, що дивився крізь темряву до зірок / Студія ВУХО. URL: https://studiovuho.com.ua/oles-pavlovych-berdnyk/
- Тишкевич М. Олесь Бердник: не можуть бути народи вільними, допоки душі людські в полоні / М. Тишкевич // Український інтерес. URL: https://uain.press/blogs/oles-berdnik-ne-mozhut-buti-narodi-vilnimi-dopoki-dushi-lyudski-v-poloni-1370130
- Олійник Б. Слово про Олеся Бердника / Б. Олійник. URL: https://www.berdnyk.com.ua/materialy4.html

Дякуємо за увагу!

Відвідайте сайт Харківської академії неперервної освіти

https://surl.li/skgudk